

ALS BACH & DOYER

MUZIEKHANDEL
AMSTERDAM
KALVERSTR. 176

FIRMA **Jacq. Stinkens**
ORGELPILSENMAKERS
Zeist
Telefoon 3827 (K 340X)
LABIAALPIJPEN
TONGWERKEN

B. F. Bergmeijer
hoofdkantoor te van Dam

Orgelfabrikan - Woerden
Kerkbouw - Stemmen - Elektrisch strijktoeren

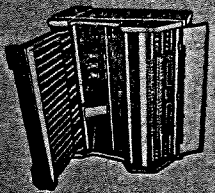
Reils

KERKORGEBOUW

HEERDE
Gedebouwd
*
Telefoon 676

KERKORGEFABRIEK
Valckx & Van Kouijeren & Co.
Aelbrechtstrade 908-91-92 - Telef. 32722
ROTTERDAM
*
Restaurantie - Stemmen
Nieuwbouw - Moderne inrichting
Nederlands Fabriek

KERKORGEFABRIEK
J. de Koff & Zaar
Telefoon 15768

Orgels
Pedalorgels
Kerkharmoniums
Piano's
Viergels
Radio

GOLDSCHMEDING

nieuw en bespeeld
AMSTERDAM, RAADHUISSTRAAT 48-50
Rotterdam, Steenvoerweg 11-100 - Hilversum, Van der
Harlem, Oude Markt 8 - Kampen
Goes

BIJ
ORGELBOUW
ERNST LEEFLANG
MIDDELHARNIS, Telefoon 277

is plaats voor geschiedde
orgelbouwers
Voor enkele jaren werk in opdracht.
O.a. bouw van een 3klaviers mechanisch orgel van 43 stemmen voor de Ned. Herv. Kerk te Middelharnis.

KERKORGEBOUW
Pa. Madert - Moraal O.V.
Oldenzaal - Telefoon 914

Nieuwbouw - Restaurantie
Onderhoud - Windmachines

KERKORGEFABRIEK
J. de Koff & Zaar
Telefoon 15768

MAANDBLAD HET ORGEL

Officieel orgaan van de Nederlandse Organisten Vereniging

Redactie-commissie: Jan Matter, Hoofdred., Buzzburg-
laan 13, Driebergen; Ds S. P. de Roos en Arie Peters

Klaas Bakker:

Internationale Orgel-Evenementen TE HAARLEM

Improvisatie-concours en Juryleden-concert onder grote belangstelling

In de oude Bavokerk op de Grote Markt te Haarlem, met zijn van oudsher vermaarde Müller-orgel, is een "doodgewone Orgelbespeeling", zoals er daar sinds menschenheugenis gedurende een groot deel van het jaar al vast twee per week geheel gratis, met een gedrukt programma, cadeau, worden gegeven, met een gehoor van enige of meerdere honderden opzichzelf helemaal geen ongekend verschijnsel. Doch wanneer men daar voor een avond met "alleen maar orgelspel", tegen loogaansprijzen van resp. f 1,50, f 2,50 en f 3,50(!), plus 50 cent voor een programma, de bezoekers ziet binnenstromen in een aantal, waarover de taxatiet's uiteenliepen van „plm. 300" tot „minstens twee duizend", doch dat in elk geval zeker boven de 1000 of 1200 lag, dan kan men wel spreken van buitengewone belangstelling. En zo waren daar twee avonden waarbij wij heel wat collega's opmerkten en in de loop waarvan wij alleen in gesprekken om ons heen al welgeteld vijf verschillende talen hoorden. Maar dit betref dan ook wel, in het kader van het Holland-Festival, een inderdaad buitengewoon evenement op orgelgebied, namelijk op Maandag 2 Juli een Internationaal Improvisatie-Concours, waarvan de opzet reeds in hoofd de bedoeling om dit voortaan ieder jaar te herhalen (waar-

voor een Wisselprijs was ingesteld), en op Woensdag 4 Juli een Orgelconcert, te geven door de drie Juryleden van het concours, gevolgd door een officiële huldiging van de concours-winnaar enz., in de Hal van het Raadhuis.
Hieronder volgt een en ander over elk der beide avonden afzonderlijk, zij het ook dat men hierover inmiddels reeds lang heeft kunnen lezen in allerlei dagbladen en andere tijdschriften, terwijl U allen, zo al niet ter plaatse aanwezig, het Improvisatie-concours in zijn geheel door de radio hebt kunnen horen, op dezelfde avond, van 21.45 tot 22.45 uur en na 23.15 uur, uitgezonden door de N.C.R.V.

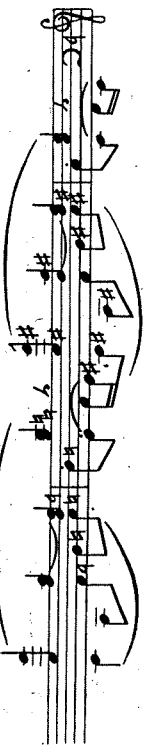
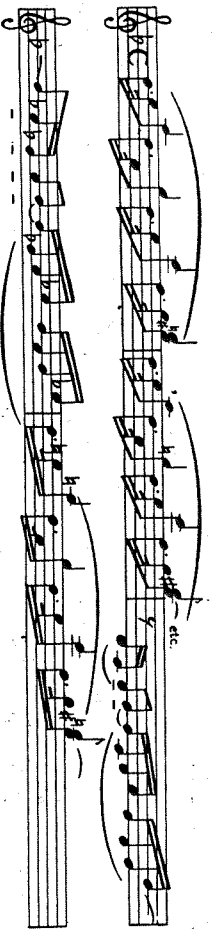
Het Improvisatie-concours

Memoreten wij even de gegevens. Deelnemers, in de volgorde zoals vermeld in het programma:

- Janine Corajod, Genève
- Lionel Dakers, Windsor
- Paul Eraly, Brussel
- Piet Kee, Zaandam
- Louis Toebosch, Breda

N.B. Over de volgorde van optreden wordt gelooft.

Opgave: Improvisatie gedurende plm. 15 (à 20) minuten, bestaande uit:
1. een Hoofdvoorn, waarvoor gegeven de themas I en II.

2. een Intermezzo, als vrije improvisatie; 3. een 1-thematische Finale, over thema III.

De jury, bestaande uit Jeanne Demessieux, Parijs; Prof. Ludwig Daxspieger, Linz; Dr. Anst. van der Horst, Hilversum, baseerde haar uitspraak, naar verluidt, op vijf punten van beoordeling, nml.: Vorm, Ontwikkeling, Registratie, Techniek, Muzikale smaak.

Wij hebben ons afgevraagd, hoe men aan juist deze vijf deelnemers kwam, welke maatstaf daarvoor was aangelegd enz. Zoals wij het begrepen hebben, werden de Nederlanders uitgenodigd door het organiserend Comité en werden de buitenlanders aangewezen door regerings- of andere instanties in de betreffende landen. Voorts was de bedoeling, dat voor deelname (uitsluitend?) jongere organisten in aanmerking zouden komen, doch, was hierbij een leeftijdsgrens gesteld? Immers, wanneer wij het erover eens zijn, dat voor het welslagen van een improvisatie, vooral onder de hoogspanning van internationale vergelijking, naast technisch kunnen, veelzijdige vakkenis, muzikale smaak, slagvaardigheid, concentratie en zelfvertrouwen, ook ervaring, routine en geestelijke verdieping belangrijke factoren zijn, dan is ook zoveel te meer duidelijk, dat candidaten van een 35 of 40 jaar althans in bebene boven mededingers in de buurt van 20 à 25 jaar. Wat dat betreft, is het

dan ook voor de drie jongeren gemakkelijker aanvaardbaar, dat in de uitslag juist de twee ouderen de eerste plaatsen verwierven dan dat dit in het omgekeerde geval voor laatstbedoelden zou zijn geweest. En dan kan het voor de jongeren ook een waardevolle factor zijn, dat ze hebben moeten strijden tegen oudere, rijpere concurrenten.

De volgorde van optreden werd, zoals reeds gezegd, door loting bepaald. Wij als toehoorders, de juryleden inbegrepen, wisten dus niet, wie er speelde, wat natuurlijk ook juist was en voorlopig een verrassing voor later bleef. Wel zouden wij het gewaardeerd hebben — om niet te zeggen, dat de toehoorders bij de „wedstrijd“ daar wel recht op hadden —, indien wij vooraf even de opgegeven thema's voorgespeeld gekregen zouden hebben, ter kennisname van het „wedstrijd-materiaal“. Het achterwege blijven hiervan had o.a. tot resultaat, dat wij niet eerder dan na enige candidaten gehoord te hebben, met enige zekerheid konden vermoeden, tot hoever bijvoorbeeld thema I opgegeven was.

De achtereenvolgende prestaties wilden wij thans met een enkel woord beschrijven net zoals wij ze te horen kregen, d.w.z. anoniem. Om te beginnen zij opgemerkt, dat enkele verslagen die wij inmiddels erover lasen, voor een

groot deel van het gepresteerde maar matige en deels slechts negatieve waardering hadden. Inderdaad kan over sommige nummers stellig gezegd worden, dat wij wel eens bangrijker, beter geslaagd improvisatie-werk gehoord hebben. Maar, alleszeggend was in dit opzicht eigenlijk de volgende uitspraak:

„Dat er op de vijf improvisatie-proeven slechts één was, welke **onvoorwaardelijk** aan hoge eisen voldeed, was wel te leunstellend!“ Inderdaad mag, ja, moeten aan een internationaal concours hoge eisen stellen. Doch waar toch zeker nog veel meer dan welk reproductierend kunstenaar ook, de improvisator voor het beter of minder gelukkig slagen van zijn werk in hoge mate mede afhankelijk kan zijn van stemming, dispositie en indruk van het ogenblik enz., zou men ook kunnen vragen: Is het zo verwonderlijk, dat onder de gegeven omstandigheden slechts welnig „onvoorwaardelijk“ (!) daarnaan werd voldaan? Gesteld dat U, terecht als goed improvisator geldende, als buitenlander op een groot orgel komt, waarop U zich enkele uren kunt inwerken, daarbij onvermijdelijk aangewezen zijnde op de assistentie van een registrator, wiens taal U niet verstaat en die dus de diverse candidaten in vier verschillende talen moet helpen, en U dan aan een improvisatie-wedstrijd begint voor een kritische jury en duizendkoppige menigte.... Zo heel gek, dat dit niet voor iedereen de gunstigste situatie is om volkomen beheerst evenwichtig en adrem te blijven, open te staan voor het krigen van goede invallen om het onmiddellijk raak treffen van de specifieke krakeristische van de inderdaad zeer karakteristieke thema's? Vandaar dat wij hierboven met „routine“ op dat moment nog niet zozeer de vanzelfsprekend vereiste speel- en improvisator-routine bedoelden als wel vooral ook de routine in het zichzelf „boven“ stemmigen en invloeden van het ogenblik en van de uiterlijke omstandigheden kunnen verheffen.

Wij hebben eerlijk respect voor veel wat gepresteerd is.

Nr. 1 gaf een verdienstelijke hoofdvorm. Als Intermezzo, een zettal variaties over het Wilhelmus, op zichzelf knap en mooi klinkend, in harmonische stijl overeenkomstig de beide hoekdelen, en misschien een vriendelijke geste van wat later onze Benelux-partner bleek te zijn; maar vooral ook op grond van het volslagen buiten „enigerlei verwantschap met de gegeven thema's vallen, zou ik, ingeval jurylid zijnde, mij be-slist verplicht gevoeld hebben, dit speciaal niet overtuigend te kunnen achten als staaltje van onvoorberede improvisatie. Door de onvankelijkheid verloor dit ook eigenlijk mijn of meer het karakter van intermezzo. Een korte, Toccata-achtige finale, besloot het geheel.

Nr. 2 gaf een kwartier op zichzelf redelijk goed klinkend orgelspel, met een Intermezzo in echt Intermezzo-karakter en een vrij rustige finale, echter in een oudere — overwegend Dorische — stijl dan waartoe de gegevens aanleiding gaven, en stond daarmee in kwaliteit onmiskenbaar bij nr. 1 ten achter en werd even onmiskenbaar door de drie volgende overtroffen.

Nr. 3 was van het tot hier toe gehoorde qua vorm en stijl het beste harmonisch geheel. Het Intermezzo, een rustig twesstemmig Cantilène (mijn vluchtig krabbeltje in enkele klad-aantekeningen: „canon in de kwint“) sloeg, als ik mij wel herinner, op dit doel) was stellig veel eenvoudiger dan van nr. 1, maar in juistere verhouding tot en in beter verband met de beide hoekdelen. De Toccata-finale gaf ons de indruk, dat meer gewerkt werd met de drie eerste tonen van het thema als hoofdmotief, dan wel met het thema in zijn geheel, maar overigens, deze Toccata was in één woord gezegd „raak!“... technisch knap, treffend, virtuoos bril-lant.

Nr. 4 was zo stijf vast Frans van klankkleur en sfeer, dat wij dit onmiddellijk en bij voortdurende aan de Geneefse candidate toeschreven. Deze hoofdvorm, met enkele mystieke klanken ter inleiding, van welker stemming het geheel min of meer doortrokken bleef,

vonden wij prachtige van klank en een model van helder-overzichtelijke en evenwichtige vorm-architectuur, met een contrapuntische doorwerking en bijvoorbeeld ook mooie overeenstemming tusschen de overgangszinnen van expositie en reprise, waarin de beide hoofdthema's volkomen zuiver geplaatst waren. Alleen, stijl en karakter van het geheel waren kennelijk die van de persoon die speelde, doch als zodanig stellig afwijkend van die der gegeven themas. Na een goed Intermezzo was de finale, waarin weliswaar duidelijk dan bij nr. 3 het thema in zijn geheel bezetigd werd, helaas onmiskenbare inzinking in plaats van slot-climax.

Nr. 5 begon, na vier hoofdvormen in vrijwel gelijk tempo, onmiddellijk zoveel sneller, dat men onwillkeurig dacht: „Nou nou, als je dat maar volhoudt zo”. Maar geen nood; het werd bewonderenswaardig volgehouden, niet alleen het tempo, maar evenzeer de prachtig doorgevoerde karakteristieke stijl der gegeven themata. Na een Intermezzo in prachtige klanken en duidelijke verwantschap met de gegevens van deel I, tot slot van alles een geniaal-knappe Fuga-improvisatie, met een strakke maar groote slot-climax in zijn geheel in volkomen „absolute” stijl... als u begrijpt wat ik bedoel... zo voortdurend welsprekend en tegelijkertijd toch volkomen objectief als wij het met al ons zoeken naar vernieuwing in de Kerkmuziek maar zouden kunnen wenschen.

Na afloop besprongen collega's en andere luisteraars elkaar hier en daar

ter uitwisseling van gissingen, waartoe wij zullen zwijgen. De ontknoping bleek tenslotte aldus:

Volgorde van optreden was geweest: Eraly, Dakers, Piet Kee, Corajod, Toebosch.

De anonieme uitspraak der Jury was: nr. 5, nr. 1, nr. 3, nr. 4, nr. 2.

Eindconclusie was dus: 1. Louis Toebosch, 2. Paul Eraly, 3. Piet Kee, 4. Janne Corajod, 5. Lionel Dakers.

Het Juryleden-Concert

Hoewel een Orgelconcert door dit internationale „meesters-drietal” even goed een evenement mocht heten als het concours, meen ik na vorengangende uitvoering beschouwingen hierover kort te moeten maar ook te kunnen zijn.

Jeanne Demessieux gaf ons even een model-exposé van drie top-stijlen orgelkunst, waarvan het beluisteren een intens genot was en ons de gedachte ingaf: zolang we nog zulk orgelspel kunnen horen, is het leven altijd nog de moeite waard om geleefd te worden. Joh. Seb. Bach's Praeludium en Fuga in a moll, waarvan de fuga, in tempo precies $\bullet \mid = 60$ prachtig helder doorticht.

Choral II van Cés. Franck, zoals het naar ons gevoel precies zou hebben kunnen klinken, als Vader Franck zelf erbij zou hebben mogen registreren; precies deze timbres van elkaar afwisselende en met elkaar vermenigde fundamentele orgelklank en tongwerken, deze tere klanken en dit magistrale volle werk. Tot slot een Improvisatie over een thema, waarmee Dr. Anth. v. d. Horst haar vereerde, met voorafgaande toelichting

maxen, tot het op een gegeven moment zo bijna adembenemd van energische spanning werd, dat de slotapothese, uitkinkend in een stralend majeur-

accord, er alleen maar zoveel te stralender en verlossender werking doorverkreeg. Dit was, na Bach en Franck, de improvisatie-stijl van Jeanne Demessieux!

Prof. Ludwig Daxspurger gaf na een prachtige Suite in d van G. Muffat, een imponerende vertolking van de Toccaten en Fuga in d van Reger; en eindigde zijn optreden met een „Vrije Improvisatie”, beginnend eveneens in d, doch eindigend in C majeur. Een stuk zeer goed en mooi klinkend orgelspel, duidelijk driedelig, over drie verschillende Bruckner-thema's; een stuk, waarvan wij overigens veronderstellen, dat het niet de vooropgezette preferentie wilde hebben, een zoveel mogelijk overthullende proeve van knappe improvisatie-kunst te willen zijn.

Dr. Anth. van der Horst volstond met nog eens zijn Suite in modo conjuncto ten gehore te brengen. Misschien wel het belangrijkste dat hij kon doen. Over het werk is destijds zeer uitvoerig in dit blad geschreven. Hoofdwaarde is, dat het gebaseerd zijnde op een bitonaal principe, hetwelk misschien hier en daar wat theoretisch maakwerk zou kunnen doen vrezen, intengendeel van begin tot einde geïnspireerd en boeiend is, in een perspectief-opevend klank-idoom, waar alleen wel de oningewijde vreemd tegenover staat. En dat de componist er een ideale meesterlijke interpretatie van gaf, spreekt vanzelf ook zonder dat ik u dat hoeft te vertellen.

De Prijsuitreiking

Na afloop van het concert verzamelde zich een beperkte kring van genodigden in de hal van het Raadhuis, ter

bijwoning van de officiële prijsuitreiking. Op de stoepen en het bordes hielten waren brede, dikke lopers uitgelegd ter ontzangst van het gezelschap, waartoe o.m. behoorden de Oostenrijkse gezant en consuli, vertegenwoordiger van de Commissaris der Koningin in de Prov. Noordholland; Burgemeester en Gemeentebestuur van Haarlem, en anderen, nog te noemen.

Na een toespraak door Weh. Geluk, als voorzitter van het uitvoerend comité, ging Burg. Cremers met een zeer sympathieke en geestige speech in twee talen over tot de huldiging, bestaande o.a. in overhandiging van een herinneringsmedaille aan alle vijf concourss-deelnemers, en daarna van de Bronzenen Tulip, beschikbaar gesteld door de Algem. Ver. voor Bloembollencultuur; een Wisselprijs, welke door de winnaar — thans dus Louis Toebosch uit Breda — een volgend jaar steeds weer verdedigd zal moeten worden.

Namens het Gemeentebestuur van Breda werd door de waarn. Burgemeester aan de winnaar nog een lauwerkrans aangeboden.

Hierna moest Louis Toebosch nogmaals improviseren, hetgeen hij weliswaar liever aan het orgel zou doen, doch thans wel doen moest in gesproken woord, om de sprekers te beantwoorden en te bedanken, waarbij hij tenslotte op zijn beurt hulde en dank bracht aan coll. Henk Lasschuit, voor de inderdaad voortreffelijke wijze, waarop deze alle deelnemers met registratie had geassisteerd.

Wij kunnen dus met gespannen belangstelling het volgend jaar tegemoet zien.

Cornelis Wijers 40 jaar organist

De voorzitter van Distr. Arnhem herdenkt 1 Juli het feit dat hij voor 40 jaren zijn benoeming ontving tot organist der Grote Kerk te Apeldoorn. Enige biografische gegevens zullen de collega's welkom zijn: geb. 20-12-1889 te Wageningen; in zijn jeugd pianoles van

J. F. Tierie Sr. Sinds 1906 vakstudee en kerkgelospel in zijn geboorteplaats. In 1908 les op het A'damse Conservatorium (V. d. Pauw, Dan, de Lange, Zweers, Pameljer en Jacques Hartog). Eindexamenen 1911, waarna benoeming te Apeldoorn. Hiernaast in 1913 bespelen van